

Nota Duurzaamheid Haaksbergen

Duurzaam
ontwikkelen is
investeren in
opbrengsten

“Het is goed om te zien dat inwoners en ondernemers op het vlak van duurzaamheid steeds vaker het heft in eigen handen nemen. De eerste stap naar een duurzame maatschappij begint bij je zelf, maar die stap kun je ook samen zetten. Met andere inwoners, met andere ondernemers. Die onafhankelijkheid juich ik van harte toe.”

Gerrit Jan Kok
Burgemeester

“Van nature duurzaam.”

Annette Nijhuis
Wethouder Werk, Recreatie, Toerisme en leefomgeving

“Op het gebied van duurzaamheid beginnen we in Haaksbergen uiteraard niet op nul. De afgelopen jaren zijn er al allerlei initiatieven gestart, ook over de onderwerpen waar ik als wethouder Ruimte over ga. Denk daarbij aan duurzame oplossingen voor het vervangen van kapotte riolering en aan het afkoppelen van hemelwaterafvoer. Op het terrein van de wegenbouw kiezen we steeds vaker voor levensduurverlengende maatregelen en bij ruimtelijke plannen hanteren we tegenwoordig adviezen voor duurzaamheidsnormen en stimuleren we energiebesparende maatregelen. We hebben al een aantal belangrijke stappen gezet. Het is nu zaak die ingeslagen weg de komende jaren te blijven volgen.”

Peter van Vlaanderen
Wethouder Ruimte, Mobiliteit en P&O

“Leer kinderen begrijpen wat een duurzame wereld betekent.”

Edith van Spiegel
Wethouder Samenleving

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding	5
1.2 Doelstelling	5
1.3 Totstandkoming nota	6
1.4 Leeswijzer	6
2. Visie, strategie en thema's	7
2.1 Visie	7
2.2 Strategie	7
2.3 Ambitie	8
2.4 Monitoring	9
3. Wat willen we bereiken?	10
3.1 Duurzame gemeentelijke bedrijfsvoering	10
3.2 Duurzaam beheren	11
3.3 Duurzaam wonen en leven	12
3.4 Duurzaam ondernemen	13
3.5 Duurzame mobiliteit	13
4. Communicatie	14
5. Wat gaan we doen?	16
5.1 Uitvoeringsprogramma 2016	16
5.2 Uitvoeringsprogramma 2017 en verder	20

3D voor duurzaamheid

Voor u ligt de nota 'Duurzaam ontwikkelen is investeren in opbrengsten'. In deze nota staan de doelstellingen op het gebied van duurzaamheid verwoord en de vertaling van die doelstellingen in een uitvoeringsagenda voor 2016 en 2017. De nota is tot stand gekomen in een inspirerend, interactief proces en daar kijk ik met plezier op terug.

Externe partners, inwoners en bedrijven van de gemeente Haaksbergen hebben hun actieve inbreng geleverd in een tweetal bijeenkomsten met werkgroepen. Binnen de gemeente Haaksbergen is brede ambtelijke en bestuurlijke vertegenwoordiging betrokken. Allemaal dank daarvoor!

De nota duurzaamheid is een dynamisch document om in te kunnen blijven spelen op actuele ontwikkelingen.

Daarom verschijnt de nota uitsluitend digitaal: gemakkelijk en goed te actualiseren, zonder verspilling van papier. Met de nota gaan we wat mij betreft de stap maken van ambities en doelstellingen naar realisatie. Dat doen we via een driedimensionale strategie: we leveren zelf een bijdrage, stimuleren anderen en geven het een plek in onze samenwerking met anderen. 3D voor duurzaamheid.

Haaksbergen, 8 februari 2016

Ellen Prent

Wethouder Duurzaamheid

1.1 Aanleiding

In september 2013 is het Energieakkoord vastgesteld. Ruim veertig organisaties, waaronder de overheid, werkgevers, vakbeweging, natuur- en milieuorganisaties, andere maatschappelijke organisaties en financiële instellingen verbinden zich aan het energieakkoord voor duurzame groei. Kern van het akkoord zijn breed gedragen afspraken over energiebesparing, schone technologie en klimaatbeleid.

In ons Coalitieprogramma 2014-2018 “Krachtig, Energiek en Verbindend” is op verschillende manieren het thema duurzaamheid als speerpunt voor deze periode opgenomen. We hebben geconcludeerd dat er in Haaksbergen mooie voorbeelden zijn waar duurzaamheid en bedrijvigheid hand in hand gaan, iets waar we als organisatie een voorbeeld aan kunnen nemen en een voorbeeld in kunnen worden voor anderen. Daarnaast is ons coalitieprogramma de structuurvisie 2030 omarmd. We hebben uitgesproken om de ondertitel van deze structuurvisie “Haaksbergen: groenste dorp van Twente” tot ontwikkeling te laten komen door onze ambitie in te zetten op “groenste gemeente van Twente”. Deze uitgangspunten vormen de basis voor deze nota Duurzaamheid. Het startsein hiervoor is reeds gegeven op 23 april 2015, toen de gemeenteraad instemde met het plan van aanpak ‘Nota Duurzaamheid Haaksbergen - Duurzaam ontwikkelen is investeren in opbrengsten’

Daarnaast is het werken aan een duurzame samenleving een kerntaak van elke Nederlandse gemeente. Ieder gemeentebestuur wil immers een omgeving creëren waar zowel de huidige als de toekomstige inwoners prettig kunnen wonen, werken en recreëren. Die gedachte sluit naadloos aan op de meest gebruikte definitie van duurzaamheid. Volgens deze definitie is een ontwikkeling duurzaam, wanneer de ontwikkeling tegemoetkomt aan de behoeften van de huidige generatie zonder daarbij de behoeften van toekomstige generaties in gevaar te brengen (naar de definitie van duurzaamheid uit Our common future, van de commissie Brundtland: 1987).

Binnen de verschillende beleidsprogramma's doet de gemeente al veel aan duurzaamheid. Met deze nota Duurzaamheid wordt een start gemaakt met de implementatie van duurzaamheid in het gemeentelijke beleid en een meer actieve benadering van het begrip 'duurzaamheid'. Voor dit moment betekent dit dat we als gemeente werken aan een goede leefkwaliteit in onze gemeente en voor de toekomst proberen we te vermijden dat we problemen (bijvoorbeeld klimaatproblemen) afwentelen op toekomstige generaties.

1.2 Doelstelling

Waar onze visie en ambities langjarig zijn en ver vooruit kijken, houden we de doelstelling dicht bij ons. We willen deze collegeperiode het volgende bereiken: “Samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties gaan we stappen zetten om onze duurzaamheidsambities gezamenlijk te verwezenlijken. Onze organisatie gaat van “voorbeeld nemen aan” naar een “voorbeeld zijn voor” anderen. We dragen daarbij uit dat duurzaam zijn, niet per sé grote investeringen vergen, maar dat gedragsverandering misschien nog wel belangrijker is”.

We willen met deze duurzaamheidsnota een integrale uitwerking van de duurzaamheidsambities en doelstellingen van de gemeente en onze partners geven. We willen hiermee een overkoepelend kader stellen om de komende jaren gezamenlijk te komen tot een duurzamere gemeente. Integraal betekent dat aandacht gaat naar de beleidsvelden die van invloed zijn op duurzaamheid in de breedste zin van het woord.

We hebben de strategie vertaald naar een concretere aanpak voor de belangrijkste duurzaamheidsthema's en naar realistische plannen die passen bij de Haaksbergse schaal en door aan te sluiten op de wensen van inwoners en de belangen van de bedrijven.

Inleiding

1.3 Totstandkoming nota

We werken samen met de externe partners aan een duurzaam Haaksbergen. In twee werkbijeenkomsten hebben de externe partners input geleverd voor de nota en zijn gezamenlijk het ambitieniveau en de prioriteiten voor het uitvoeringsprogramma bepaald.

Bij de externe werkbijeenkomsten zijn onder andere de ondernemingsverenigingen, de natuurorganisaties, de Waterschappen, woningcorporatie Domijn, belangengemeenschappen, wijkraden, Stichting Groot Scholtenhagen en geïnteresseerde inwoners aanwezig geweest. De bijdrages uit de werkbijeenkomsten zijn zoveel mogelijk verwerkt in deze nota.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 besteden we aandacht aan de visie, de strategie, de ambitie en de monitoring.

In hoofdstuk 3 wordt per gekozen beleidsthema onze visie en doelstellingen besproken. We geven hierbij nadrukkelijk aan wat we de komende jaren voor ogen hebben. Hoofdstuk 4 beschrijft het belang van communicatie en welke partijen betrokken zijn.

In hoofdstuk 5 is het uitvoeringsprogramma voor 2016 en voor 2017 en verder opgenomen. In dit uitvoeringsprogramma hebben we opgenomen hoe we per thema onze doelstellingen gaan behalen en onze visie verwezenlijken.

Visie, strategie en thema's

2

2.1 Visie

Onze visie vloeit voort uit het coalitieprogramma 2014-2018, de groenste gemeente van Twente. Maar ook de verbindingskracht tussen duurzaamheid en bedrijvigheid. Als beleidsbepaler heeft de gemeente een rol door de groenste gemeente niet alleen in zichtbaar groen uit te drukken maar ook in onzichtbaar groen zoals energie en leefkwaliteit. Als organisatie hebben wij een rol door op een duurzame wijze te gaan werken. De gemeente Haaksbergen kan zich in beide rollen onderscheiden en het goede voorbeeld geven.

Duurzaamheid op de lange termijn kan alleen worden gewaarborgd wanneer bij alle ontwikkelingen een balans wordt gevonden tussen sociale aspecten ('people'), milieuaspecten ('planet') en economische aspecten ('profit').

In de praktijk betekent dit dat in Haaksbergen:

- continu gewerkt wordt aan een gezonde, veilige en leefbare samenleving;
- verspilling (en uitputting) van grond- en hulpstoffen, water en energie wordt voorkomen;
- alternatieven worden toegepast voor voorraden die op termijn schaars of moeilijk toegankelijk worden (innovatie);
- sociale aspecten zoals eerlijke handel en arbeidsparticipatie worden bevorderd;
- een bijdrage wordt geleverd aan het behoud van biodiversiteit en groene ruimte;
- in het kader van een leefbare samenleving, rekening wordt gehouden met onafwendbare ontwikkelingen zoals klimaatverandering;
- lange termijn denken wordt gestimuleerd;
- bij dit lange termijn denken naast financiële/economische aspecten ook andere aspecten worden meegenomen; de zogenaamde 'people, planet, profit'-gedachte.

De uitgangspunten voor de visie zijn voor een deel al verankerd in andere beleidsstukken, vastgelegd in afspraken en bestuurlijke speerpunten en uitgewerkt in lopende projecten.

2.2 Strategie

Bij het realiseren van de duurzaamheidsvisie hanteren we een strategie die bestaat uit drie delen:

- zelf doen;
- anderen stimuleren;
- samen doen.

Zelf doen

Als de gemeente duurzaam gedrag bij anderen wil stimuleren, is het belangrijk dat ze zelf het goede voorbeeld geeft. Wanneer de gemeentelijke organisatie 'duurzaam onderneemt' en hierover helder, duidelijk en actief communiceert, zullen andere partijen worden geïnspireerd en gemotiveerd om ook met duurzaamheid aan de slag te gaan. De medewerkers van de gemeente Haaksbergen spelen hierbij een belangrijke rol. Medewerkers die de duurzaamheidsgedachte omarmen, leveren een bijdrage aan een duurzame samenleving door het uitvoeren van gemeentelijke projecten. Maar minstens zo belangrijk is dat zij in hun contacten met inwoners, bedrijven en organisaties als een ambassadeur de boodschap van de gemeente kunnen uitdragen. Op deze wijze verankert duurzaamheid zich in het gedrag.

Anderen stimuleren

Voor het uitvoeren van duurzaamheidsbeleid is de inzet nodig van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties en instellingen. Belangrijk is dat deze partijen dit weten, willen en kunnen. De gemeente wil dit bevorderen door te informeren, inspireren, motiveren en faciliteren.

Samen doen

Het uitvoeren van duurzaamheidsbeleid doen we samen met andere partijen. Het verduurzamen van de koopwoningen doen we bijvoorbeeld samen met de provincie Overijssel, de Twentse gemeentes en de Regio Twente.

Duurzaam
ontwikkelen is
investeren in
opbrengsten

2.3 Ambitie

De consequentie van het verbranden van fossiele brandstoffen is het in de lucht brengen van CO₂. Dit leidt tot het opwarmen van de aarde. Belangrijk is dat de opwarming van aarde zich beperkt in de komende jaren om mogelijk ernstige en onomkeerbare klimatologische gevolgen te voorkomen.

In Haaksbergen willen wij een bijdrage leveren aan de oplossing van het wereldwijde klimaatprobleem door de CO₂ drastisch te beperken. Onze ambitie is om in 2050 energieneutraal te zijn. Om in 2050 energieneutraal te zijn moeten we de eerste stappen nu al zetten. Een energieneutrale gemeente betekent dat de energievraag volledig door hernieuwbare bronnen (wind, zon, biomassa, aardwarmte, waterkracht) wordt voorzien. Het totale energiegebruik van de gemeente is dus in evenwicht met de duurzame opwekking.

Duurzaamheid is echter meer dan alleen energieneutraal zijn. Onze leefomgeving is van grote invloed op ons welzijn. Een schone en veilige leefomgeving met voldoende hulpbronnen zoals energie en schoon water is belangrijk voor ons allen, nu en in de toekomst. Met ons handelen beïnvloeden we de kwaliteit van onze leefomgeving en dus indirect het welzijn van onze medemens. Dit betekent dat wij met ons allen weloverwogen keuzes moeten maken.

Haaksbergen streeft ook naar een duurzame leef-, woon- en werkomgeving door het creëren van een klimaatbestendige, vitale gemeente.

De ambities voor de gemeente Haaksbergen zijn:

**HAAKSBERGEN IS IN
2050 ENERGIENEUTRAAL**

**HAAKSBERGEN IS EEN
KLIMAATBESTENDIGE,
VITALE GEMEENTE**

2.4 Monitoring

Jaarlijks gaan we op de verschillende aspecten monitoren. We gaan deze gegevens niet zelf meten en registreren, maar we maken gebruik van enkele landelijke sites waar deze gegevens bijgehouden worden.

Het gaat hierbij onder andere om websites als:

www.klimaatmonitor.nl

www.lokaleenergieetalage.nl

www.waarstaatjegemeente.nl

Wat willen we bereiken?

In het voorgaande hoofdstuk is de ambitie op de langere termijn aangegeven.

Om deze ambitie te kunnen bereiken hebben we gekozen voor de volgende thema's:

- **Duurzame gemeentelijke bedrijfsvoering**
- **Duurzaam wonen en leven**
- **Duurzaam beheer**
- **Duurzaam ondernemen**
- **Duurzame mobiliteit**

De keuze voor deze thema's is gebaseerd op de CO2 uitstoot volgens de Klimaatmonitor, de Haaksbergse kansen, de beïnvloedingsmogelijkheden van de gemeente en de uitkomsten van de interne en externe werkbijeenkomsten.

Voor een succesvolle realisatie van deze duurzaamheidsthema's is communicatie (betrekken van burgers, informeren, voorlichten en zovoort) van cruciaal belang. Daarom wordt daaraan in een apart hoofdstuk aandacht besteed in deze beleidsnota.

Ieder thema draagt in meer of mindere mate bij aan de realisering van de langere termijn ambitie. Hieronder zijn de specifieke doelstellingen per beleidsthema weergegeven.

3.1 Duurzame gemeentelijke bedrijfsvoering

De gemeente wil door een duurzame bedrijfsvoering zelf een bijdrage leveren aan het realiseren van haar ambities, maar daarnaast ook anderen inspireren door het goede voorbeeld te geven.

Doelstelling

De gemeente Haaksbergen wil met haar duurzaam inkoopbeleid een voorbeeldrol vervullen voor haar inwoners, bedrijven en instellingen. De resultaten van het duurzaam inkopen zullen worden gedeeld met inwoners en bedrijven met het doel dat het voorbeeld van de gemeente wordt overgenomen. Vanaf 2016 wordt 100 procent van de producten (onder andere kantoorartikelen, meubels, energie), diensten en werken van de gemeente duurzaam ingekocht. Duurzaamheid is standaard een uitgangspunt van alle beleidsplannen en bestuurlijke besluiten.

3.2 Duurzaam beheren

Afval

De gescheiden inzameling en afvoer van huishoudelijk afval is een belangrijke gemeentelijke milieutaak, die bijdraagt aan een gezonde en leefbare omgeving. Onder de noemer 'afval is grondstof' worden afvalstromen steeds beter gescheiden en vervolgens toegepast als brandstof of grondstof voor een nieuw proces.

Ondanks deze zinvolle inzet van afvalstromen, blijft afvalreductie een belangrijk streven. Afval dat niet ontstaat, hoeft immers ook niet te worden verwerkt.

Water

In de waterketen speelt de gemeente eveneens een belangrijke rol, onder andere als het gaat om de afvoer van rioolwater en hemelwater. De klimaatscenario's van het KNMI schetsen een aantal mogelijke klimaatontwikkelingen. De rode draad is dat de gemiddelde temperatuur gaat stijgen en er meer hevige buien zullen vallen, afgewisseld met langere perioden van droogte. Het effect is dat de kans op wateroverlast (hevige buien), wateronderlast (droogte) en hittestress toenemen. Rekening houdend met de veranderende weersomstandigheden veroorzaakt door klimaatverandering, is het belangrijk dat er voldoende ruimte wordt gecreëerd voor waterberging.

Groenbeheer

Duurzaam gedrag van burgers wordt gestimuleerd door de directe omgeving van de burgers duurzaam en groen in te richten. Daarom streven we naar het realiseren van een gezonde en duurzame leefomgeving die uitnodigt om in te wonen, ondernemen, te spelen en te recreëren.

Doelstelling

In Haaksbergen veroorzaken we zo min mogelijk afval. We willen de totale hoeveelheid afval (gescheiden en restafval) verminderen door afvalpreventie. Dit willen we onder andere bereiken door gedragsverandering van inwoners en bedrijven.

Het huishoudelijk afval wordt in Haaksbergen gescheiden ingezameld, waarbij wordt voldaan aan de landelijke doelstellingen per afvalstroom. De ingezamelde afvalstromen gaan we zo duurzaam mogelijk verwerken (bijvoorbeeld recycling of energieopwekking).

Doelstelling

In Haaksbergen scheppen we meer ruimte om het water op te vangen en vast te houden of in de ondergrond op te sparen voor de drogere perioden. Ook gaan we het riool- en oppervlaktewaterstelsel aanpassen en toekomstbestendig maken. Daar waar het kan gaan we de hoeveelheid verharding verminderen.

Doelstelling

We willen biodiversiteit behouden en bevorderen door extensief bermbeheer, tegengaan verstening en aanbrengen van meer groen in het centrum. Hierbij past geen inzet van chemische bestrijdingsmiddelen.

We gaan het groenonderhoud op een dusdanige wijze uitvoeren dat de gemeente met zo min mogelijk kosten nog steeds de groenste gemeente van Twente is.

Maatschappelijk vastgoed

Wat het gemeentelijk vastgoedbezit betreft ligt de ambitie vooral op het verminderen van het bezit en het verminderen van de lasten. Het vastgoed dat in bezit blijft wordt verduurzaamd. Voor het overige maatschappelijk vastgoed ligt er een stimulerende en faciliterende rol voor de gemeente.

Openbare verlichting

Voor de openbare verlichting streeft de gemeente naar het per locatie realiseren van een afdoende verlichtingskwaliteit tegen een zo laag mogelijk energieverbruik. De bestaande armaturen wordt geleidelijk vervangen door energiezuinige verlichting.

3.3 Duurzaam wonen en leven

Duurzaam wonen en leven

Haaksbergen is een gemeente waar je gezond en veilig kunt wonen in een prettige, duurzame leefomgeving. Duurzaamheid kenmerkt zich door energiezuinige woningen van hoge kwaliteit in een zo groen mogelijke setting. We verwachten daarbij van onze inwoners een bijdrage in het behouden en versterken van deze leefomgeving.

Doelstelling

We benutten het maatschappelijk vastgoed zo optimaal mogelijk (goede bezettingsgraad en weinig leegstand). Het energieverbruik van het gemeentehuis en -werf willen we beperken en monitoren. Ook stimuleren we dat de energieprestatie van bestaande gemeentelijke gebouwen tenminste wordt verhoogd naar label B (of met minimaal twee labelstappen).

Verder stimuleren we duurzaamheid van gebruikers van gemeentelijke panden en overig maatschappelijk vastgoed. Nieuwe gemeentelijke gebouwen worden zo duurzaam en flexibel mogelijk gebouwd, zodat zij eventueel ook nog voor andere doeleinden kunnen worden gebruikt.

Doelstelling

De openbare verlichting wordt verduurzaamd. We willen besparen op energieverbruik bij verlichting door inzet ledverlichting maar ook door kritisch te kijken naar slim verlichten en of er verlicht moet worden. Uitgangspunt voor de gemeente Haaksbergen is functioneel, doelmatig en sober verlichten. Dit betekent het realiseren van een kwalitatief goede en betrouwbare verlichtingsinstallatie die een veilig en doeltreffend gebruik van de daartoe aangewezen ruimten bij duisternis mogelijk maakt. Alleen verlichten waar het nodig is.

Doelstelling

Nieuwe woningen in de gemeente Haaksbergen zijn energiezuinig en hebben een lange levensduur. We stimuleren woningeigenaren van bestaande woningen om hun eigen woning te onderzoeken op energiezuinigheid. Over huurwoningen maken we afspraken met woningcorporatie Domijn. De duurzame leefomgeving laten we zoveel mogelijk aan bewoners over en we faciliteren bewonerscollectieven die bijdragen aan een duurzame en veilige omgeving. Bij nieuwbouw doorlopen we de “duurzaamheidstoets” en we vermijden plekken waar de natuur kwetsbaar is. We zetten in op voorlichting over duurzaamheid bij nieuwe projecten. Bij nieuwe ontwikkelingen gaat klimaatbestendigheid een grotere rol spelen en bij de inrichting en vormgeving gaan we hier nadrukkelijker rekening mee houden ook vanwege de focus van onze gemeente op inbreidingslocaties.

3.4 Duurzaam ondernemen

Haaksbergen is een gemeente die streeft naar het realiseren van een gezonde en duurzame omgeving die uitnodigt om niet alleen in te wonen maar ook in te recreëren, te ondernemen en te werken. Duurzaamheid kenmerkt zich onder meer in maatschappelijk verantwoord ondernemen, realiseren van toekomstbestendige werkomgevingen en het bevorderen van duurzame productieprocessen en bedrijfsvoering. Wij willen in samenwerking met onze ondernemers (MKB, bedrijven en landbouw) hieraan inhoud geven.

Doelstelling

De kansen die de Wet Milieubeheer biedt ten aanzien van besparing van energie worden volop benut. Wij willen duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) bevorderen en stimuleren. Dit betekent dat naast het streven naar winst (profit) ook rekening wordt gehouden met het effect van activiteiten op het milieu (planet) en met menselijke aspecten binnen en buiten het bedrijf (people). Verder ontwikkelen wij bedrijventerrein Stepeleveld tot het duurzaamste bedrijventerrein van Twente. Dit betreffen niet alleen duurzame investeringen in de openbare ruimte, maar de uitdaging is er vooral op gericht om het duurzaamheidsconcept door te laten werken op het niveau van de bedrijfskavels, de bedrijfsgebouwen en de productieprocessen dan wel de bedrijfsvoering van de bedrijven. Wij willen de bestaande ruimtes op bedrijventerreinen en winkelgebieden eerst benutten, vanuit het streven naar zorgvuldig ruimtegebruik.

De bestaande werkomgevingen moeten toekomstbestendig zijn waarbij de dreiging van toenemende leegstand wordt tegengegaan. Tot slot willen wij een verregaande samenwerking creëren tussen afzonderlijke parkmanagementorganisaties waarbij duurzaamheid een belangrijk aspect is.

3.5 Duurzame mobiliteit

Haaksbergen streeft naar het structureel verminderen van het energieverbruik voor mobiliteit binnen de gemeente.

Doelstelling

We stimuleren het fietsgebruik en we bevorderen het gebruik van het openbaar en werken daarvoor samen met de openbaar vervoersbedrijven en de provincie Overijssel. Ook stimuleren we het gebruik van hybride en elektrische auto's door uitbreiding van het aantal elektrische oplaadpunten in de gemeente door marktpartijen. Tenslotte verbeteren we de veiligheid van het verkeer (verlagen aantal ongevallen).

Een duurzamer Haaksbergen gaan we, zoals in voorgaande hoofdstukken is uitgelegd, via drie wegen realiseren. Eén is door het zelf te doen. Als gemeente die Haaksbergen duurzamer wil maken moeten we het goede voorbeeld geven. Immers 'goed voorbeeld doet goed volgen'. De tweede weg die we inslaan om Haaksbergen te verduurzamen is die van het stimuleren van anderen. Alleen als heel veel inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en instellingen overtuigd zijn van het belang van maatregelen voor een duurzame samenleving, krijgen we écht iets van de grond. En daarvoor werken we met tal van partijen samen.

Onze doelgroepen zijn helder

We hebben twee hoofddoelgroepen:

1. Intern: medewerkers, MT, college en gemeenteraad
  2. Extern: inwoners, bezoekers, kinderen, scholieren en scholen, bedrijven, maatschappelijke organisaties, instellingen, wijkraden
- Deze doelgroepen willen we informeren, inspireren, motiveren en faciliteren. Uiteindelijk willen we dat ze veel mogelijk mensen zich bij hun dagelijkse werkzaamheden of in het huishouden bewust zijn van het effect van hun handelen op hun leefomgeving. Kan het duurzamer? Kan het milieuvriendelijker? Deze vragen moeten ze zich gaan stellen. We kunnen op allerlei wijzen investeren in het 'anders denken'. Het 'denken' moet uiteraard gaan leiden tot 'anders doen'.

Uitgangspunten communicatie

De communicatie die we inzetten moet aan enkele uitgangspunten voldoen:

1. Positieve benadering

Het meeste effect wordt bereikt door mensen op een positieve manier te benaderen en als gemeente zelf het goede voorbeeld te geven. We kiezen niet voor een strategie waarbij mensen worden 'afgeschrikt'. We communiceren steeds in hoeverre bepaalde acties, projecten of gedragingen bijdragen aan een schoner, leefbaarder en duurzamer Haaksbergen.

2. Belonen van goed gedrag

Het belonen van goed gedrag is een strategie die goed past bij de genoemde positieve benadering. Met communicatie kun je ervoor zorgen dat medewerkers, inwoners, verenigingen, instellingen en bedrijven die goed bezig zijn positieve publiciteit krijgen.

3. Eenvoud

Duurzaamheid is voor velen een vaag begrip. We maken het tastbaar door eenvoudige voorbeelden en tips. Bovendien moeten we niet alles ineens willen doen. Kleine stappen vooruit.

Vanaf 2016: jaarplan en uitvoering in samenspraak

Door middel van communicatie proberen we zo veel mogelijk mensen te bewegen duurzamer te handelen. Iedere doelgroep vergt een bepaalde aanpak, afgestemd op behoeften van een groep op een bepaald moment. Daarom maken we jaarlijks een activiteitenplan met daarin de te realiseren communicatieacties. Omdat iedere Haaksbergenaar mee kan helpen bij het 'uitrollen' van duurzaamheid, maakt de gemeente voor het realiseren van het jaarplan en de uitvoering daarvan graag gebruik van de kennis en het enthousiasme van betrokken Haaksbergenaren. Immers, ook communicatie over of voor duurzaamheid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid en niet iets wat de gemeente alleen moet uitstippelen. Daarom richten we een klankbordgroep in (met in- en externen) die kan meedenken over de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid en de communicatie.

Ideeën voor de toekomst die in beraad genomen kunnen worden zijn:

- Lezingen, inspiratiesessies, brainstormbijeenkomsten, themabijeenkomsten
- In gesprek gaan met elkaar en samen plannen ontwikkelen en uitvoeren
- Concrete voorbeelden laten zien, waarmee men kan overtuigen
- Duurzaamheidsinitiatieven en de realisatie daarvan onder de aandacht brengen
- Mensen oproepen ideeën onder de aandacht te brengen
- Workshops op basisscholen of het Assink Lyceum over duurzaamheid.

Activiteiten voor nu

Ook nu al kunnen we iets doen om interne en externe doelgroepen te informeren en stimuleren.

INTERN:

- Alles begint bij het stellen van prioriteiten. In de organisatie, en zeker bij collegeleden en MT-leden, moet duurzaamheid een hoge prioriteit krijgen.
- We stellen medewerkers op de hoogte van de ambities op het gebied van duurzaamheid en de realisatie van een beleidsplan. Dat gebeurt door MT-leden tijdens afdelings-/teamoverleg en via intranet. MT-leden worden daarvoor in een aparte bijeenkomst 'gebrieft'.
- Duurzaamheid wordt een vast aandachtspunt in college- en raadsvoorstellen, zodat rekening wordt gehouden met dit aspect. Ook in financiële stukken, zoals de begroting en kadernota, wordt er op ingegaan.
- Medewerkers moeten weten bij wie ze terecht kunnen voor vragen over duurzaamheid. (Coördinatiepunt duurzaamheid). Bericht op intranet.
- Oproep aan medewerkers om met goede ideeën voor duurzaamheid te komen. Idem intranet.
- De nota duurzaamheid verschijnt alleen digitaal, om papier te besparen. Ook toekomstige beleidsstukken drukken we niet meer op papier. Een digitale versie volstaat.
- De gemeenteraad informeren over het concept plan voor duurzaamheid. De raad vragen mee te blijven denken en met ideeën te komen.

EXTERN:

- Duurzaamheid kan een belangrijke rode draad vormen in allerlei communicatie-uitingen van de gemeente. Denk aan toespraken, voorwoorden, presentaties, begrotingsteksten, wethouder op twitter of facebook etcetera. We laten steeds opnieuw weten te werken aan een duurzamer Haaksbergen.
- Op www.haaksbergen.nl richten we een aparte plek in voor informatie over duurzaamheid. Niet alleen het beleidsplan en regelingen komen hier te staan, ook links naar interessante artikelen of informatie over activiteiten.
- Interviews met voorlopers in GemeenteNieuws, bijvoorbeeld duurzame bedrijven, inwoners die duurzaam met tuinafval omgaan. Daarbij ook tips van deze bedrijven en inwoners.
- Een (periodiek toegankelijk) digitaal meldpunt voor inwoners helpt om initiatieven of ideeën boven water te krijgen. Het is ook mogelijk een standpunt te vragen over een actueel thema.
- Projecten en acties die voortkomen uit deze nota duurzaamheid moeten in bepaalde gevallen ondersteund worden met communicatie.
- We versturen persberichten bij mijlpalen of ander interessant nieuws.
- Aansluiting zoeken bij landelijke campagnes indien mogelijk.
- Oprichting van een klankbordgroep met in- en externen. Zij kunnen meedenken met de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid. Een combinatie van face-to-face en digitaal contact is mogelijk.

KERNBOODSCHAP

Wij hanteren een centrale boodschap die telkens terugkomt in communicatie-uitingen. Onze boodschap luidt als volgt:

“De gemeente Haaksbergen streeft samen met inwoners naar een gezonde, veilige en leefbare samenleving. Voor nu, voor ons. Maar ook voor later, voor de mensen die na ons komen.”

Wat gaan we doen?

5

Dit hoofdstuk gaat over het uitvoeringsprogramma. Voor 2016 hebben we concreet aangegeven wat we gaan doen. Voor 2017 en verder hebben we dit minder concreet aangegeven. We willen doelstellingen realiseren deels via beleid, via rechtstreekse afspraken met partners of door het uitvoeren van projecten (die deels door anderen worden geïnitieerd).

5.1 Uitvoeringsprogramma 2016

De projecten die we in 2016 oppakken zijn opgenomen in het onderstaand overzicht.

NR.	PROJECTEN 2016	BETROKKEN PARTIJEN	PLANNING
DUURZAME GEMEENTELIJKE BEDRIJFSVOERING			
1.	Het Manifest professioneel duurzaam inkopen ondertekenen en opnemen op een lijst van organisaties die dit Manifest hebben ondertekend (website van PIANOo).	Gemeente	Vierde kwartaal
2.	In het najaar van 2016 wordt het inkoopbeleid opnieuw geactualiseerd. Om onze ambitie nog meer invulling te geven grijpen we dat moment aan om de informatievoorziening te verbeteren via een (digitale) handleiding beschikbaar te stellen op intranet en organiseren we presentaties/informatiesessies. Het doel van de informatiesessies is, naast toelichting op gewijzigde wetgeving, het maken van concrete interne werkafspraken over de toepassing van de landelijke duurzaamheidscriteria. De afspraken die tijdens het sessies worden gemaakt, worden via het management uitgezet in de organisatie en in het digitale inkoophandboek vastgelegd.	Gemeente Extern bureau	Vierde kwartaal
3.	Een coördinatiepunt duurzaamheid aanwijzen.	Gemeente	Tweede kwartaal
DUURZAAM BEHEREN			
Afval			
4.	In 2016 wordt de nota afvalbeleid voorbereid en ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd. Het scheiden moet makkelijker gemaakt worden en mensen moeten gestimuleerd worden om meer en beter te scheiden. Op termijn zal dat mogelijk leiden tot een omgekeerd inzamelsysteem; alles wat waarde heeft wordt opgehaald, restafval moet door de burgers zelf worden weggebracht en betaald. Streven is een afvalloze samenleving en circulaire economie.	Gemeente	Vierde kwartaal
Water			
5.	In 2016 stellen we een nieuw Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) op. Het nieuwe GRP zal verder gaan met de optimalisatie van het stelsel. In het nieuwe GRP wordt duurzaamheid als afwegingskader nadrukkelijker meegenomen. Uitvoering geven aan de projecten die in het GRP benoemd zijn. Als concrete projecten gaan we een aantal knelpunten voor extreme neerslag aanpakken.	Gemeente Waterschappen	Vierde kwartaal
6.	Klimaatactieve gemeente: verder onderzoek naar afkoppelen hemelwater, water in het stedelijk gebied terugbrengen voor opvang en hittestress. Groen toevoegen op plekken waar veel versterking heeft plaats gevonden.	Gemeente Waterschappen	Continu
Groen			
7.	Bij nieuwe aanleg en bij revitalisering van bestaande plantvakken brengt de gemeente diversiteit en bloei aan in het openbaar groen ter bevordering van de biodiversiteit.	Gemeente Wijkraden Belangengemeenschappen	Continu
8.	Het opstellen van richtlijnen voor het uitvoeren van ecologisch bermbeheer. Hierbij wordt gemaaid nadat de bermen gebloeid hebben en het zaad zich verspreid heeft. Om de bermen te verschromen wordt het bermmaaisel afgevoerd.	Gemeente IVN Natuur en Milieu Haaksbergen	Eerste kwartaal
9.	Stimuleren van onderhoud openbaar groen door bewoners in wijken. Onderzoeken wat het voor wijken en bewoners kan opleveren (bijvoorbeeld gratis afvoer van groenafval, lastenverlichting, zelf groengebieden inrichten en onderhouden, "proeftuin" opzetten, buurtbarbecue).	Gemeente Wijkraden Belangengemeenschappen	Continu

Wegbeheer			
10.	Efficiënt onderhoud en combinaties van werken maken. Bij wegenonderhoud zoveel mogelijk gebruik maken van levensduur verlengende maatregelen. De levensduur van de verhardingen is al relatief lang, maar met de juiste onderhoudsstrategieën en onderhoudsmaatregelen kan de levensduur sterk worden verlengd.	Gemeente	Continu

Maatschappelijk vastgoed			
11.	De mogelijkheden om bij gemeentelijke accommodaties duurzame energie toe te passen (bijvoorbeeld PV-panelen) onderzoeken en zo goed mogelijk benutten.	Gemeente Provincie Overijssel	Vierde kwartaal

Openbare verlichting			
12.	Onderzoek van de mogelijkheden naar het afstemmen van de brandtijden en het verlichtings-niveau van de verlichting op het gebruik van de betreffende gebieden, waarbij de weggebruikers, die de piek- en daluren bepalen, in te delen zijn in woon-werkverkeer, verblijfsverkeer en verkeer ten gevolge van het uitgangseven. Daar waar het mogelijk is bestaande verlichting weghalen.	Gemeente Wijkraden Belangengemeenschappen	Derde kwartaal

DUURZAAM WONEN EN LEVEN

Leven			
13.	Stimuleren en faciliteren van wijkraden en belangengemeenschappen bij burgerinitiatieven. We onderzoeken de mogelijkheden om samen met de belangengemeenschappen duurzaamheidsvisie voor de kerkdorpen op te stellen.	Gemeente Wijkraden Belangengemeenschappen	Vierde kwartaal

Wonen			
14.	Samen met de provincie Overijssel uitvoering geven aan de duurzaamheidspremie en -lening.	Gemeente Provincie Overijssel	Continu
15.	Stimuleren energie besparing bij bestaande koopwoningen. Aansluiten bij de ondersteuningsstructuur VNG m.b.t. Energieakkoord. In regionaal verband komt er een project Duurzaam (t)huis Twente, waarbij energiecoaches worden ingezet om de bestaande particuliere woningvoorraad wordt verduurzaamd.	Gemeente Stichting Duurzaam (t)huis Twente	Vanaf tweede kwartaal
16.	Energieopwekking stimuleren. Duurzame energie meer onder de aandacht brengen. Inwoners stimuleren zelf energie op te wekken (inzet duurzaamheidslening, zonnekaart, subsidie, voorlichting, kennis delen) Ook kunnen groepen van bewoner gestimuleerd worden om gezamenlijk aan de slag te gaan met zonne-energie.	Gemeente Wijkraden Belangengemeenschappen	Continu
17.	In de prestatieafspraken met Domijn opnemen hoe de verduurzaming van haar huurwoningvoorraad vorm wordt gegeven.	Gemeente Woningcorporatie Domijn	Eerste kwartaal
18.	Goede voorlichting over duurzaamheid. Op website aandacht besteden aan energiebesparing en - opwekking, levensloopbestendigheid, mogelijkheden duurzaamheid e.d.	Gemeente	Continu

Ruimtelijke ontwikkeling			
19.	Concrete werkafspraken maken die zich richten op het meenemen van duurzaamheidsaspecten ('people, planet, profit') in het totale planvormingsproces (duurzaamheidsparagraaf bij alle ruimtelijke ontwikkelingen). Voor stedenbouwkundige plannen in brede zin (ontwerpen) een set met duurzaamheidsnormen/kaders ontwikkelen waaraan nieuwe plannen getoetst moeten worden.	Gemeente Stedenbouwkundige bureau's	Vierde kwartaal

DUURZAAM ONDERNEMEN			
20.	Organiseren van kennisbijeenkomsten. Bij de ondernemers is al veel kennis over duurzaamheid aanwezig. Daarom wordt vooral ingezet op kennisuitwisseling en leren van elkaar. Om dit te bevorderen organiseert de gemeente in samenwerking met de bedrijvenorganisaties kennisbijeenkomsten. Tijdens de bijeenkomsten wordt aandacht besteed aan de inkoop van energie, energiebesparing en -opwekking, financiële en fiscale voordelen en de mogelijkheden per sector. Doel van de kennisbijeenkomsten is dat de ondernemers informatie op maat krijgen die direct toepasbaar is.	Gemeente Bedrijven Bedrijvenverenigingen Parkmanagement	Continu
21.	Het bevorderen van innovatieve en duurzame initiatieven, zoals bijvoorbeeld het project Smart Roads dat op bedrijventerrein Stepelerveld zal worden toegepast.	Gemeente Bedrijven Bedrijvenverenigingen Parkmanagement	Continu
22.	Revitalisering. Uitvoering en afronding tweede en laatste fase van de revitalisering op 't Varck Oost waarmee ook dit deel van het bedrijventerrein weer up-to-date is.	Gemeente Bedrijven Bedrijvenverenigingen Parkmanagement	Vierde kwartaal
23.	Als lid van de werkgroep "de nieuwe winkelstraat" zorgen voor het realiseren van een kwaliteitsslag in de sector detailhandel zodat het centrum van Haaksbergen toekomstbestendig wordt.	Gemeente Bedrijven Bedrijvenverenigingen	Continu
24.	Samen met ondernemersorganisaties en bedrijven uitvoering geven aan de Participatiewet. De werkgevers worden centraal gesteld om de match tussen vraag en aanbod bij elkaar te brengen. Voorlichting en uitvoering hierover vinden plaats door het Werkplein.	Gemeente Bedrijven Bedrijvenverenigingen Parkmanagement	Continu
25.	Uitvoering geven aan de diverse actiepunten (bestemmingsplan, marketingstrategie etc.) om het bedrijventerrein Stepelerveld als een uniek project op een unieke locatie in de provincie Overijssel en in Twente te vermarkten.	Gemeente Bedrijven Bedrijvenverenigingen Parkmanagement	Continu
26.	Samen met de provincie Overijssel uitvoering geven aan het project 'Asbest van het bedrijfsdak'. Bedrijven op de bedrijventerreinen met mogelijk asbestdaken worden door de gemeente op de hoogte gebracht van de mogelijkheid van een vrijblijvende dakscan.	Gemeente Bedrijven Bedrijvenverenigingen Parkmanagement	Tweede kwartaal
DUURZAME MOBILITEIT			
27.	Verduurzamen mobiliteit eigen organisatie. Het gemeentelijke wagenpark zal worden gescreend en aangepast, waarbij wordt gekozen voor schone en zuinige voertuigen. Onderzoek naar haalbaarheid van aanschaf van een elektrisch gemeentelijk voertuig. Bij aanschaf van alle andere gemeentelijke voertuigen de haalbaarheid van het overschakelen van diesel of benzine op alternatieve, duurzame, brandstoffen onderzoeken. <ul style="list-style-type: none"> • Aanschaf betere dienstfietsen (waaronder elektrisch) in eigen organisatie. • Onderzoeken mogelijkheden verduurzamen woon-werkverkeer in eigen organisatie. • Realiseren van oplaadmogelijkheden voor elektrische fietsen in de eigen fietsstalling. • Stimuleren van het Nieuwe Werken en digitaal werken in eigen organisatie. 	Gemeente	Vierde kwartaal
28.	Faciliteren van de realisatie van oplaadpunten door marktpartijen.	Gemeente Marktpartijen	Tweede kwartaal

COMMUNICATIE			
29.	De gemeenteraad informeren over het concept plan voor duurzaamheid. De raad vragen mee te blijven denken en met ideeën te komen.	Gemeente	Tweede kwartaal
30.	Duurzaamheid wordt een vast aandachtspunt in college- en raadsvoorstellen, zodat rekening wordt gehouden met dit aspect. Ook in financiële stukken, zoals de begroting en kadernota, wordt er op ingegaan.	Gemeente	Continu
31.	We stellen medewerkers op de hoogte van de ambities op het gebied van duurzaamheid en de realisatie van een beleidsplan. Dat gebeurt door MT-leden tijdens afdelings-/teamoverleg en via intranet.	Gemeente	Derde kwartaal
32.	Duurzaamheid kan een belangrijke rode draad vormen in allerlei communicatieuitingen van de gemeente. Denk aan toespraken, voorwoorden, presentaties, begrotingsteksten, wethouder op twitter of facebook etcetera. We laten steeds opnieuw weten te werken aan een duurzamer Haaksbergen. Op www.haaksbergen.nl richten we een aparte plek in voor informatie over duurzaamheid. Niet alleen het beleidsplan en regelingen komen hier te staan, ook links naar interessante artikelen of informatie over activiteiten.	Gemeente	Continu
33.	Projecten en acties die voortkomen uit deze nota duurzaamheid worden ondersteund met communicatie.	Gemeente	Continu
34.	We versturen persberichten bij mijlpalen of ander interessant nieuws.	Gemeente	Continu
35.	Aansluiting zoeken bij landelijke campagnes indien mogelijk.	Gemeente	Continu

5.2 Uitvoeringsprogramma 2017 en verder

De projecten die we in vanaf 2017 oppakken zijn opgenomen in het onderstaand overzicht.

NR.	PROJECTEN 2017 EN VERDER	BETROKKEN PARTIJEN
DUURZAME GEMEENTELIJKE BEDRIJFSVOERING		
1.	Duurzaamheidstoets is vast onderdeel van de inkoopprocedure (registratie met startformulier in Decos; vast item in ambtelijke adviezen).	Gemeente
2.	Streven naar volledig digitaal inkopen (inkoopplatform Negometrix met verbinding naar Tendered, gebruik van e-mail etc.).	Gemeente
3.	Gebruik maken van duurzaam transport in werk-werkverkeer door bijvoorbeeld aanschaf elektrische fietsen en het delen van dienstauto's (reserveren in TOPdesk).	Gemeente
DUURZAAM BEHEREN		
Afval		
4.	Gedragverandering via wijkraden, scholen, sportverenigingen: motiveren waarom het anders moet en belonen. Financieel komt dit ten goede aan de school, club, buurt en koppelen aan leuke speelactiviteiten voor jeugd.	Gemeente Wijkraden Belangengemeenschappen Schoolbesturen Sportverenigingen
5.	Faciliteren van kleinschalige initiatieven waarbij sprake is van energieopwekking door middel van biomassa. Onderzoek naar hoogwaardig gebruik van restproduct (kan bermmaaisel nog voor ander gebruik omgezet worden als grondstof).	Gemeente
Water		
6.	Gebruik maken van duurzame materialen met een langere levensduur en minder storingsgevoeligheid. Bij onderhoud inzetten op relinen in plaats van vervangen van riolering (levensduur verlengend).	Gemeente Waterschappen
7.	Invulling geven aan het principe van 'robuust en toekomstbestendig' ontwerpen in het werk (denk hierbij aan nieuwe materialen en werkmethoden). Bij het ontwerpen gaan wij uit van zo min mogelijk verstening en we willen hittestress verminderen door inzet van meer groen en blauw.	Gemeente Waterschappen
Groen		
8.	Duurzaam en sociaal veilig ontwerpen van openbaar groen. Bij het ontwerpen wordt rekening gehouden met extensief onderhoud (beperken van machinegebruik).	Gemeente
9.	Onderzoeken of snoeihout verzameld en ingezet kan worden voor energieopwekking of warmte met inzet van landschapsbeheerders, particulieren en bedrijven groenonderhoud (lokale toepassing biomassastromen).	Gemeente IVN Natuur en Milieu Haaksbergen
10.	Voorlichting op de scholen over groen en duurzaamheid.	Gemeente Schoolbesturen IVN Natuur en Milieu Haaksbergen
Wegbeheer		
11.	Duurzaam ontwerpen openbare ruimte. Bijvoorbeeld door minder verhardingen te ontwerpen: nieuwe infrastructuur wordt zodanig ontworpen dat er zo min mogelijk verharding nodig is om al het verkeer op een veilige en functionele manier af te kunnen wikkelen. Geen milieubelastende materialen toepassen.	Gemeente
12.	Hergebruik van gebakken en cementgebonden elementen en recycling van materialen. Het heeft de voorkeur om het materiaal terplekke te hergebruiken, of na tijdelijke opslag, elders te gebruiken om nieuwe bestratingen mee aan te leggen. Als de elementen te beschadigd zijn wordt het gebroken tot granulaat wat bijvoorbeeld gebruikt wordt als toeslag- of funderingsmateriaal in de wegenbouw. Voor de productie en verwerking van wegmateriaal is veel energie nodig. Recycling van deze materialen is dan een eerste stap in het beperken van afval en besparen van energie en grondstoffen.	Gemeente

Maatschappelijk vastgoed		
13.	Voor alle gebouwbeheerders (ook eventuele huurders van gemeentelijke gebouwen) wordt een cursus Energiebewust Gebouwbeheer georganiseerd.	Gemeente Gebouwbeheerders
Openbare verlichting		
14.	Bij of in ontwerptrajecten van verlichtingsplannen creatief omgaan met alternatieve verlichtingsoplossingen, zodat het meest kosteneffectief winst op energieverbruik kan worden behaald. Bij de keuze van lichtbronnen streven naar een zo efficiënt mogelijk gebruik van energie.	Gemeente
DUURZAAM WONEN EN LEVEN		
Leven		
15.	Stimuleren en faciliteren van wijkraden en belangengemeenschappen bij burgerinitiatieven. We willen de sociale cohesie bevorderen door het stimuleren van bewonersprojecten. We onderzoeken de mogelijkheden om samen met de belangengemeenschappen duurzaamheidsvisie voor de kerkdorpen op te stellen.	Gemeente Wijkraden Belangengemeenschappen
Wonen		
16.	De toepassing van het instrument Gebouw Praktijk Richtlijn (GPR) bij nieuwbouw en verbouwprojecten promoten.	Gemeente Bouwend Nederland Architecten
17.	Voor particuliere bouwers maakt de gemeente Haaksbergen een digitale menukaart met daarop maatregelen die bouwers kunnen toepassen als zij met duurzaam (ver)bouwen aan de slag gaan.	Gemeente Bouwend Nederland Architecten
18.	Faciliteren opzetten energie coöperatie.	Gemeente Wijkraden Belangengemeenschappen
Ruimtelijke ontwikkeling		
19.	Samen met een integraal team (diverse afdelingen) worden kansen en ideale combinaties uitgewerkt voor duurzame gebiedsontwikkeling en duurzame openbare ruimte. Het gaat met name om materiaalgebruik in relatie tot veiligheid, verlichting, energiegebruik en onderhoud.	Gemeente
20.	Bij nieuwe inbreidingsplannen dient 20 % van de woningen energieneutraal te zijn.	Gemeente Projectontwikkelaars
21.	Onderzoeken wat de mogelijkheden van aardwarmte voor gebouwen en de gebouwde omgeving zijn.	Gemeente Provincie Overijssel Bedrijven

DUURZAAM ONDERNEMEN

22.	<p>Collectieve inkoop groene energie.</p> <p>Op basis van een inventarisatie bij ondernemers wordt de animo voor de collectieve inkoop van groene energie gepolst. Bij voldoende animo worden achtergrondgegevens verzameld zoals de looptijd en details van bestaande contracten. Rekening houdend hiermee wordt het potentieel inkoopvolume bepaald. Daarna wordt (eventueel in verschillende tranches) een inkooptraject gestart dat gericht is op de inkoop van groene energie tegen lagere kosten. Voor het begeleiden van het inkooptraject wordt een werkgroep samengesteld, bestaande uit ondernemers en een vertegenwoordiger van de gemeente Haaksbergen.</p>	<p>Gemeente Bedrijven Bedrijvenverenigingen Parkmanagement</p>
23.	<p>Stimuleren duurzame mobiliteit.</p> <p>In samenwerking met het bedrijfsleven zullen activiteiten worden gepland, gericht op het stimuleren van duurzame mobiliteit. Gedacht wordt aan een 'green drive event', waarbij duurzame bedrijfswagens worden gepresenteerd en de mogelijkheden worden onderzocht voor bv. gezamenlijke inkoop.</p>	<p>Gemeente Bedrijven Bedrijvenverenigingen Parkmanagement</p>
24.	<p>Stimuleren energiebesparing middelgrote energiegebruikers (bedrijven).</p> <p>Bedrijven die tijdens reguliere milieucontroles aangemerkt worden als middelgrote energiegebruikers (verbruik tussen 50.000 en 200.000 kWh elektriciteit of tussen 25.000 en 75.000 m3 gas) wordt gestimuleerd een energiescan uit te voeren.</p> <p>Op basis van de scan wordt een advies uitgebracht over mogelijke energiebesparende maatregelen en de terugverdientijd ervan.</p>	<p>Gemeente Bedrijven Bedrijvenverenigingen Parkmanagement</p>

DUURZAME MOBILITEIT

25.	Diverse OV-acties, in samenwerking met openbaar vervoersbedrijven om meer mensen in de bus en trein te krijgen.	Gemeente Openbaar vervoersbedrijven
26.	Stimuleren bewustwording van duurzame mobiliteit bij partners (bijvoorbeeld zorgorganisaties met een kleine actieradius).	Gemeente
27.	Onderzoeken mogelijkheden voor deel-auto.	Gemeente Wijkraden Belangengemeenschappen
28.	Onderzoeken mogelijkheden voor het plaatsen van laadpalen in de gemeente.	Gemeente Bedrijven
29.	Opstellen van een fietsbeleidsplan en vervolg geven aan het fietsbeleid. <ul style="list-style-type: none"> • Campagnes fietsgebruik (fietsgezondheid, fietsdiefstalpreventie, het promoten van het gebruik van de smart app). • Verbeteren van kwaliteit en veiligheid van de loop- en fietsinfrastructuur met aandacht voor routes en stallingen.	Gemeente

COMMUNICATIE

30.	Oproep aan medewerkers om met goede ideeën voor duurzaamheid te komen. Idem intranet.	Gemeente
31.	De nota duurzaamheid verschijnt alleen digitaal, om papier te besparen. Ook toekomstige beleidsstukken drukken we niet meer op papier. Een digitale versie volstaat. Alleen bij ter inzage leggen gebruiken we een papieren exemplaar.	Gemeente
32.	Interviews met voorlopers in GemeenteNieuws, bijvoorbeeld duurzame bedrijven, inwoners die duurzaam met tuinafval omgaan. Daarbij ook tips van deze bedrijven en inwoners.	Gemeente
33.	Een (periodiek toegankelijk) digitaal meldpunt voor inwoners helpt om initiatieven of ideeën boven water te krijgen. Het is ook mogelijk een standpunt te vragen over een actueel thema.	Gemeente

